

Põletikulised mittenakkuslikud ehk kroonilised kopsugaigused

Eesti pikast talvest ja hobuste pidevast tallis hoidmisest tingituna kannatavad krooniliste kopsuhädade all väga paljud hobused. Omanike jaoks on tähtis tunda haiguse sümptomeid ja teada, millised võivad olla pikaajalised tagajärjed.

Sümptomid

Põletikulised mittenakkuslikud kopsuhaigused arenevad tavaliselt **aeglaselt aastate pikku** ja esimesi sümptomeid tihti ei märgatagi. **Sümptomid** võivad hobuseti olla natuke **erinevad**: mõned **kõhivad**, teised **väsivad** kiiresti, kolmandatel on hingamisteed **rõga** täis, kuid muidu tunduvad nad terved. Et põletikulistel kopsuhaigustel on nii mitu erinevat nägu ja tegu, jäävadki nad mõnikord õigeaegselt märkamata ja muutuvad krooniliseks. Samuti ilmnevad **sümptomid ainult hooti**, sõltuvalt ilmast, heina kvaliteedist ja teistest teadmata faktoritest. Hobune, kes nädal aega köhis ja siis äkki seda enam ei tee, ei pruugi kahjuks veel olla terve. Kõige tihedamini ilmnevad sümptomid **sügiseti ja talveti** ehk ajal, mil hobused kõige rohkem tallis viibivad.

Põletikulised mittenakkuslikud kopsuhaigused võib jaotada kaheks – põletikuline hingamisteede haigus (Inflammatory Airway Disease/IAD) ja krooniline obstruktiivne hingamisteede haigus (Recurrent Airway Obstruction/RAO). Pole kindel, kas IAD näol on tegemist RAO algstaadiumiga või hoopis erineva haigusega.

- **IAD** = hobusel avalduvad sümptomid treeningus (väsimine ja/või köha) kuid boksis või koplis tundub ta täiesti terve.
- **RAO** = hobune köhib ja/või hingeldab ka puhkeolekus.

Diagnoos

Lisaks **kliiniliste sümptomite** tuvastamisele saab, ja ka tuleks, mõlema haiguse lõplikuks diagnoosimiseks läbi viia **kopsuloputusproov** (Bronchoalveolar Lavage/BAL). Tegemist on lihtsa protseduuriga, mille abil saab tuvastada kopsus olevate põletikuliste rakkude hulka ning selle põhjal panna diagnoos ja määrata ravi. Eestis raskendab BAL proovide võtmist asjaolu, et neid saab uurida lasta ainult Tartu suulooma kliiniku laboris, kuhu peab proovi toimetama juba samal päeval.

Põhjused

Kõige sagedamini põhjustavad põletikulisi kopsuhaigusi heinas leiduvad **tolmuosakesed** ja **toksilised ained**, näiteks hallitusseened. Mingis vanuses võib hobusel tekkida aastate jooksul süvenev ülitundlikkus nende allergeenide vastu. Kindlasti mängib haiguse tekkes ja kulgemises suurt osa ka **geneetiline soodumus**. Mõni loom hakkab pikkamööda rohkem ja tugevamini köhima, teisel tekib aina rohkem segavat rõga, kuid leidub ka hobuseid, kelle

sümptomid ei halvene, vaid püsivad samasugused. Iga haiguse kulg on erinev ning kahjuks ei tea keegi ette, milline hobune lõpetab emfüseemikuna, ja kes jääb ainult kergeks köhijaks.

Põletikulised kopsuhaigused kulgevad ühes lõpmatus nõiaringsis. Hobune muutub ülitundlikuks tolmu ja muude allergeenide vastu, mis põhjustab ta kopsudes põletikulise reaktsiooni. See omamorda soodustab röga eritust ja bronhiseinte paksenemist. Kõige selle mõjul tõmbavad hingamisteed krampi, mis omakorda suurendab põletikku. Kogu seda protsessi süvendab kokkupuude tolmu ja muude tundlikkust põhjustavate väliste faktoritega.

Ravi

Põletikuliste kopsuhaiguste nõiaringi peatamiseks on kaks võimalust. Lihtsam, ja kindlasti levinum, on **steroidide ehk hormoonpreparaatide** kasutamine. Need ravimid taandavad põletiku kopsus ja seejärel kaob ka kramp bronhides. Tavaliselt vähenevad siis ka teised sümptomid nagu köha ja ninavoolus. Kahjuks on nendel rohtudel palju kõrvaltoimeid, mis teeb nende liiga sagedase kasutamise ohtlikuks. Steroididega koos kergendavad haiguse kulgu veel rögalahustid (**ACC**) ja bronhe laiendavad (**Ventipulmin**) rohud. Kõigi nende ravimite efektiivne toimeaeg on ainult mõni nädal, pärast ravikuuri lõppemist tulevad sümptomid tihti tagasi. Kergemate sümptomite puhul on tihti kasu ka **looduslikest preparaatidest**, mis sisaldavad eukalüpti ja muid hingamist kergendavaid aineid. Kuna tegemist ei ole bakterite poolt põhjustatud nakkushaigustega siis pole mõttekas ravida hobust antibiootikumidega.

Teine ja kindlasti pikaajalisem väljapääs nõiaringist on hobuse **elukeskkonna muutmine**. Kui eemaldada ärritust tekitav tolm, siis kaovad üldiselt ka kõik muud sümptomid. Kindlasti ei tähenda see, et iga kergelt köhiv hobune peaks kohe väliboksi elama kolima. Tihti on kasu ka vähem radikaalsetest muutustest. Sama oluline, kui hobuse võimalikult sagedane viibimine õues, on talli sisehügieen, heina kvaliteet ja söötmise protseduurid. Kindlasti ei tohiks heina hoida talliga ühenduses olevates ruumides ega tekitada suurt tolmupilve söötmiskordade ajal. Talli sisenedes ei tohiks teile esimese asjana ninna lüüa ammoniaagihais ega ei tohiks see olla liigselt umbne: ühes kopsusõbralikus tallis peab olema väga korralik ventilatsioon!

Kuivõrd suuri muutusi ja pikka ravikuuri on vaja, oleneb sellest, millises staadiumis haigusele jälile saadakse. Esimestel kuudel ja aastatel on haiguse halvenemist ja krooniliseks muutumist palju lihtsam peatada kui juba mõnes hilisemas faasis.

Lohutuseks hobuseomanikele: isegi kui haigus on juba nii kaugele arenenud, et hobune peab minema õue elama, ei tähenda see ilmtingimata veel lemmikust ilmajäämist või ratsutamisest loobumist. Korraliku ravi ja mõnusa keskkonna toel võib hobune veel aastaid teile heaks partneriks olla. Ja hobuse vaatevinklist on ööpäevaringne õuelu koos mõnusate kaaslastega igati elamist väärt.